

A la recerca d'una llar.

**La qüestió de les dones refugiades i
desplaçades internes de Darfur**

Marta Carvalho

Novembre 2010

Vaig anar a la muntanya i vaig trobar a la meva gent sota les roques

Vaig anar a Fasher i vaig trobar a la meva gent sota uns sacs

Vaig anar a Nyala i vaig trobar a la meva gent sota els arbres

Vaig anar a Yeneina i vaig trobar a la meva gent en ruïnes desertes

Vaig anar a Zalingei i vaig trobar a la meva gent en les valls

Vaig anar a Kutum i vaig trobar a la meva gent sota els arbustos

Vaig anar a Kabkabiya i vaig trobar a la meva gent sota uns sacs

Vaig anar a Kass i vaig trobar a la meva gent sota els arbres

Vaig anar a Wadi Saleh i vaig trobar a la meva gent en les valls

[refrany després de cada vers]

Oh, mare meva, què passa?

Oh, joves, vengen a veure

Oh, joves, reparin les seves sabates.

Maryam Ammo, cantant de l'ètnia fur (AI, 2008)

Índex

Introducció.....	3
A) La crisi en Darfur.....	4
B) Protecció internacional de refugiats i desplaçats interns.....	7
C) La vida de les dones darfurianes en els campaments de refugiats i desplaçats interns.....	11
D) Iniciatives de les dones.....	17
Conclusió.....	21
Bibliografia.....	23

Introducció

Darfur – “llar dels fur” – és una regió situada a Sudan occidental que, des de 2003 es veu de cara amb una espiral de violència indescriptible provocada pel conflicte armat en el qual s'oposen a un costat les forces del govern de Sudan i la milícia Janjawid i a l'altre els grups rebels de l'Exèrcit/Moviment d'Alliberament Sudanés (ELS/MLS) i el Moviment de Justícia i Igualtat (MJI). La campanya de “neteja ètnica” portada a terme per les forces del govern contra la població civil va constituir una violació greu dels drets humans fonamentals i del dret internacional humanitari que és necessari denunciar i condemnar efectivament. Els crims són comesos sobretot contra civils que pertanyen als grups d'ètnia Fur, Zaghawa i Massalit. Els atacs deliberats contra les poblacions, la destrucció de poblats, els actes de tortura i violacions han obligat a milions de persones a desplaçar-se forçosament a la recerca d'una llar on puguin viure en pau. No obstant això, la vida no és fàcil en els campaments de desplaçats interns en Darfur i de refugiats a Txad. Les mates que més sofreixen són les dones i nenes sudaneses, les quals, en la seva majoria, pertanyen als grups ètnics no àrabs. Són el blanc de violacions, tortura, segrestos i esclavitud, alhora que viuen en condicions deshumanes en llocs improvisats on falta aigua, menjar, medicaments, educació, ocupació i seguretat. Encara que l'ajuda humanitària arribi, no pot ajudar a tots i l'escassetat de recursos sumada a la falta de seguretat dificulta la seva labor. El major problema en aquests locals és la falta de seguretat. Tal com sustenta una persona del camp de Mershing: *“Les ONG ens donen aigua i menjar; no poden donar-nos seguretat”* (AI, 2008).

L'objectiu que ens proposem amb aquest treball és analitzar la situació de les dones desplaçades i refugiades de Darfur. Quina és la protecció dels instruments internacionals deguda a aquestes dones? Quins perills enfronten en els campaments on viuen? Per què són elles utilitzades com arma de guerra en aquest conflicte? No obstant això, a pesar de totes els obstacles que han d'enfrontar és de notar la seva labor en la lluita pel respecte pels seus drets i per la condemna efectiva dels perpetradores de les violacions que són víctimes. És cert que en el context d'un conflicte armat les dones, que ja són víctimes de les societats patriarcals i tradicionals on viuen, es tornen més vulnerables i indefenses davant els atacs. Si bé que és necessari denunciar les violacions dels seus drets, és àdhuc més important enaltir la seva lluita i, en lloc de parlar de la

victimización, parlar també de la seva agència i empoderamiento. Creiem que aquesta és la manera d'ajudar-les en la seva lluita.

En la primera part del nostre article es farà una petita introducció al conflicte per a millor comprendre l'origen del moviment de persones desplaçades de Darfur. Què ha dut que tanta gent hagi abandonat les seves cases, els seus pobles, les seves vides? En la segona part, analitzarem el tipus de protecció internacional que s'aplica a les persones refugiades i desplaçades internes (IDP's per la seva sigla en anglès), amb enfocament en la protecció deguda a les dones. De seguida s'examinarà la situació de les dones refugiades i desplaçades internes en els campaments, amb enfocament en la qüestió de la violència sexual utilitzada com arma de guerra. Per quin motiu són les dones víctimes de tals atrocitats? El punt és que són dones i, el fet de ser-lo fa que es tornin més vulnerables. Però haurà altres motius per a que elles siguin utilitzades com part en la campanya de “neteja ètnica”? En l'última part de l'article es demostra de quina manera les dones sudaneses lluiten en els assentaments per a refugiats i desplaçats interns per fer escoltar les seves veus. Prendrem com exemple algunes iniciatives portades a terme per elles. Quin support reben d'altres organitzacions? Què reivindiquen? Quins projectes han desenvolupat per a intentar arribar a els seus assoliments?

A) La crisi en Darfur

Tali i com hem referit el conflicte en Darfur oposa les forces governamentals i les milícies Janjawid, a altres grups de rebels no àrabs de l'Exèrcit/Moviment d'Alliberament de Sudan (ELS/MLS) i el Moviment de Justícia i Igualtat (MJI).

Encara que se sol situar l'inici del conflicte en 2003, la veritat és que té arrels més antigues. En 1953, anglesos i egipcis signen un acord a Khartoum a través de la qual cosa Sudan es tornaria independent en l'any de 1956. En el mateix any comença la primera guerra civil entre el règim islamista del nord i el cristià i animista del sud. En 1958 en general Abboud lidera un cop d'estat i arriba al poder. Amb la signatura d'un Acord de Pau en Addis Abeba, el sud de Sudan arriba a la seva autodeterminació. L'aparent pau acabaria en 1983 quan el president Omar al-Bashir promulga les “lleis de setembre” que establien severos càstigs corporals en cas de robatori. L'intent de islamització acaba per esclatar en la segona guerra civil entre el govern i l'Exèrcit d'Alliberament Popular de Sudan (EPLS), de John Garang. La situació que s'agreuja en 1989 quan, després d'un cop d'estat s'instaura un règim islàmic en el nord que imposa la

lleï islàmica – *Shari'a* – en tot el país. Les converses cap a un nou Acord de Pau entre el govern de Omar al- Bashir i l'Exèrcit Popular d'Alliberament de Sudan (SPLA, per les seves sigles en anglès) s'inicien en 2002. L'acord acabaria amb 20 anys d'enfrontaments a través de l'acord d'alt el foc i de la signatura d'un Memoràndum d'Enteniment. A aquest es van seguir més acords amb l'intent d'arribar a la pau. En gener de 2005 el govern de Sudan signa amb els rebels del sud un Acord de Paz. No obstant això, després de la mort de John Garang (líder se SPLA), en un accident aeri, els conflictes entre el sud i el nord s'aguditzen.

Al conflicte entre el nord i el sud es suma un dels majors i més sagnants conflictes del món, el conflicte en Darfur (2003) en el qual s'oposa a un costat el govern i a l'altre el MLS i el MJI. Al maig de 2006 el govern signa l'Acord de Pau de Darfur amb el MLS. Al juliol de 2008, la Cort Penal Internacional decideix acusar al President Bashir per la pràctica de crims de genocidi, crims de guerra i crims contra la humanitat. Mentrestant, el conflicte prossegueix i l'alt el foc anunciat pel president Bashir ha estat rebutjat pels grups rebels. Per fi, entre febrer i març de 2010 el govern signa un acord amb el MJI. Aparentment el conflicte en Darfur ha acabat. No obstant això, la rebel·lió i els enfrontaments entre els grups rebels segueixen en Darfur. Per a gener de 2011 està agendat un referèndum relatiu a l'autodeterminació del sud del país.

Després de l'esclat del conflicte en Darfur en principis de 2003, les tensions entre el govern de Sudan i els altres grups rebels van empitjorar. El MLS i el MJI acusaven al govern d'oprimir i de no protegir la població no àrab dels atacs dels nòmades i comencen la rebel·lió. Al febrer de 2003 el grup ataca objectius governamentals. En resposta el govern sudanès, encara que ho negui, mobilitza milícies com una forma de "legítima defensa" contra els atacs de la població negra. Com a conseqüència directa del genocidi en Darfur, es calcula que 90.000 persones han perdut les seves vides i unes 200.000 han mort per causes relacionades amb el conflicte. Más de 2,3 milions s'han quedat desplaçades internament i unes 240.000 han creuat la frontera i viuen en camps per a refugiats a Txad. Segons dades de l'ONU, entre gener i finals de novembre de 2007 el nombre total de persones desplaçades era de 280.000.

En 2004 la Missió de la Unió Africana en el Sudan (AMIS) arriba a Darfur. La seva tasca era, al principi, la de vigilar un acord d'alt el foc signat el 8 d'abril de 2004 pel govern de Sudan i els grups rebels, i posteriorment de protegir a la població civil. No obstant això, segons sosté AI (2008), la AMIS no ha aconseguit assolir l'objectiu de defensar a la població civil dels atacs dels rebels. La falta de recursos econòmics i

humans que disposava ha dificultat el seu intent de frenar la crisi que assolava en Darfur. Així, el 1 d'Agost de 2007, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va aprovar la Resolució 1769 , a través de la qual es crea la UNAMID, la força híbrida de la Unió Africana (UA) i de l'ONU, a la qual AMIS va transferir el seu mandat, encarregada del manteniment de la pau en Darfur.

Un dels problemes és la profusió d'armes que el govern segueix proporcionant a les milícies Janjawid a més d'haver-los incorporat en organitzacions paramilitars: les Forces Populares de Defensa, la Policia Popular Nòmada i la Guàrdia d'Intel·ligència de Fronteres. En el seu informe de 2008 *La población desplazada de Darfur. Una generación marcada por la ira*, Amnistía Internacional (AI) denuncia la proliferació d'armes proporcionades pel govern a les milícies que fins i tot entren als camps de desplaçats interns tornant-los més perillosos i insegurs per als quals aquí viuen. A més, per les carreteres i en les entrades dels camps per a desplaçats interns així com en la frontera amb Txad, país on es refugien milers de persones, proliferen els llocs de control del govern, dels Janjawid i d'altres grups armats. Darfur és escenari de persecucions, desplaçaments forçats, de destrucció de famílies comunitats senceres, morts i violacions de drets humans, sobretot de les persones desplaçades internes i refugiades que, encara que s'hagin signat Acords de Paz i es digui que la pau ha arribat a Darfur, segueixen oblidades en els campaments.

Segons l'informe *Tendencias Globales 2009. Refugiados, solicitantes de asilo, retornados, desplazados internos y personas apátridas* del ACNUR (2009), a la fi de gener de 2009, Sudan era un dels principals països d'origen de refugiats, 368.200. En el mateix informe, Sudan apareix com un dels principals països de tornada en l'any de 2009 amb prop de 33.100 persones que han regressat. No obstant això, encara que molts pensin a retornar a les seves llars, en la majoria de les vegades no és possible perquè no se'ls garanteixen condicions de seguretat. Així segueixen vivint en els camps sense condicions cap, on els falta aigua, alimentació adequada, sanejament, sistemes de salut eficaços i l'accés a l'educació. A la fi de l'any de 2009, el nombre de desplaçats protegits o assistits per ACNUR era d'aproximadament un milió. Les dones i nenes representen el 49% de les persones refugiades del món. Darfur no és excepció i, moltes dones i nenes són obligades a fugir i buscar refugi en camps per a desplaçats interns i per a refugiats on són mates constants d'atacs, tortura i violacions. Els grups rebels segueixen incendiant pobles, maten a civils, violen dones, humilien homes i obliguen a les persones que es quedin per temps interminable en els camps d'acollida.

B) Protecció internacional de refugiats i desplaçats interns

Quin tipus de protecció és deguda a les dones *sense llar* de Darfur? En aquesta secció ens proposem analitzar en primer lloc la protecció dels refugiats i de seguida la dels desplaçats interns (IDP's, per les seves sigles en anglès). És important clarificar els dos conceptes.

L'article 1º de la Convenció de Ginebra sobre l'Estatut dels Refugiats defineix a un refugiat com una persona que *“a causa de fundats temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques, es trobi fora del país de la seva nacionalitat i no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui acollir-se a la protecció del seu país; o que mancant de nacionalitat i trobant-se, a conseqüència de tals esdeveniments fora del país on abans tingués la seva residència habitual, no pugui o, a causa d'aquests temors no vulgui regressar a ell”*.

Els desplaçats interns són, segons el precepte dels Principis Rectors dels Desplaçaments Interns, *“les persones o grups de persones que s'han vist forçades o obligades a escapar o fugir de la seva llar o del seu lloc de residència habitual, en particular com resultat o per a evitar els efectes d'un conflicte armat, de situacions de violència generalitzada, de violacions de drets humans o de catàstrofes naturals o provocades per l'ésser humans, i que no han creuat una frontera estatal internacionalment reconeguda”*.

Aquests dos grups de persones tenen en comú el fet d'haver estat obligats a abandonar les seves llars pels mateixos motius. La diferència està que els refugiats creuen la frontera internacional per buscar refugi en altres països i, els desplaçats interns romanen en el seu propi país. Així, als refugiats se'ls oferix la protecció internacional mentre que per als desplaçats interns no existeixen instruments internacionals específics per a protegir-los.

L'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (UNHCR, per les seves sigles en anglès i ACNUR en castellà) es va establir en 1950 amb l'objectiu principal d'ajudar als refugiats, garantint-los la salvaguarda dels seus drets i el seu bé estar, ajudant-los que puguin sol·licitar asil en altres països, a regressar als seus país de forma voluntària, a integrar-se en altres locals o al reasentamiento en un tercer país. El ACNUR també assisteix als desplaçats interns, encara que aquesta tasca sigui més complicada.

A nivell internacional les persones refugiades estan protegides per la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951, el seu Protocol de 1967 i la Convenció per la qual es regulen els Aspectes Específics dels Problemes dels Refugiats a Àfrica de 1969. Al principi, la definició de refugiat ha estat interpretada a la llum de l'experiència masculina. “Encara que la definició de refugiat consagrada en la Convenció de Ginebra sobre l'Estatut dels Refugiats no fa referència directa a la dimensió del gènere, (...) degudament interpretada abasta les sol·licituds per motius de gènere” (ACNUR, 2002). Amb el desenvolupament del tema de la protecció dels drets humans de les dones, es va reconèixer també la necessitat de proporcionar protecció específica a les dones refugiades (Blum & Kelly, 1999:197). De fet, les dones són víctimes de formes específiques de violència basada en el gènere. En els camps per a refugiats i desplaçats interns de Darfur, són sotmeses a actes de tortura, violència sexual i altres formes de violacions constants dels seus drets humans. Així és precís donar-los una protecció també específica d'acord amb les violacions que són el blanc. En la dècada de vuitanta, el Comitè Executiu de ACNUR (EXCOM) adopta una sèrie de conclusions on sosté la necessitat de la protecció de les dones refugiades i destaca la urgència de que els governs i el ACNUR es preocupessin amb els seus problemes específics i adoptessin les mesures adequades a garantir la seva protecció enfront de la violència o les amenaces contra la seva integritat física o enfront dels abusos o la fustigació de caràcter sexual.¹ En 1990 el Comitè insta als Estats, al ACNUR i a les organitzacions no governamentals a promoure la seguretat de les dones refugiades i a assegurar que les seves necessitats s'integrin en les seves activitats i programes. La salvaguarda dels seus drets passa, per exemple, per la “identificació i processament de les persones que hagin comès delictes contra les dones refugiades”; proporcionar-los “serveis bàsics, inclosos el proveïment d'aliments, aigua i articles de socors, salut i sanitat, educació i formació professional, i fer-los accessibles les oportunitats d'obtenir treball remunerat”; i disposar el consentiment i la participació informats i actius de les dones refugiades en les diferents decisions sobre solucions duradores per a elles.²

El ACNUR publica, en 1991, la primer *Guia per a la Protecció de Dones Refugiades* que servia per a ajudar al personal del ACNUR a actuar davant dels

---

¹ Conclusió No. 39 (XXXVI) de 1995.

² Conclusió No. 64 (XLI) de 1990.

problemes que enfronten les dones refugiades. Avui el manual que s'aplica és el *Manual del ACNUR per a la Protecció de Dones i Nenes* de 2008. L'objectiu d'aquesta eina és “ajudar als funcionaris del ACNUR a complir amb la seva responsabilitat de brindar protecció a dones i nenes de manera més efectiva”.

En la *Nota sobre Certs Aspectes de la Violència Sexual contra les Dones Refugiades* (1993) s'examina el fenomen de l'abús sexual de les dones refugiades que són víctimes de violacions i les conseqüències per a elles de la violència sexual; i s'insta a l'aplicació de lleis nacionals pertinents i l'observança del dret internacional dels drets humans i del dret humanitari, així com l'aplicació de les Conclusions del Comitè Executiu, les resolucions de l'Assemblea General i les Directrius del ACNUR per a la protecció de les dones refugiades. En 2003 el ACNUR publica el guia *Violència Sexual i per motius de gènere en contra de persones refugiades, retornades i desplaçades internes - Guia per a la Prevenció i Resposta*.

En el que diu respecte a la protecció internacional dels desplaçats interns, es torna difícil garantir els mateixos drets que es garanteixen als refugiats, una vegada que no existeix cap tractat internacional dedicat a la seva protecció. Aquestes persones estan protegides pel dret internacional humanitari i pel dret internacional dels drets humans. El problema és que es queden atrapats en el sopo del conflicte sota “la protecció” dels seus governs. La seva tragèdia és que, en la majoria dels casos, com ocorre a Sudan, “l'entitat encarregada de la seva protecció és la mateixa que ha causat la seva fugida” (AI, 2008: 25).

Els *Principis Rectors dels Desplaçaments Interns* contenen 30 disposicions que defineixen qui són els desplaçats interns, reflecteixen les normes contingudes en els instruments del dret internacional humanitari i en el dret internacional dels drets humans i descriuen la responsabilitat dels estats. Encara que no siguin vinculants, el seu reconeixement per part d'alguns estats i institucions és important. Els *Principis Rectors* reafirmen alguns drets humans garantits internacionalment, dels quals vam destacar:

- Principi 1 – el dret a la mateixa protecció que el dret internacional i el dret intern reconeixen a les altres persones residents en el país.
- Principi 6 – el dret a la protecció contra desplaçaments arbitraris.
- Principi 8 – el dret a la vida, dignitat, llibertat i seguretat.

- Principis 10 i 11 – el dret a la protecció d'atacs directes i indirectes com el genocidi, la tortura, la violació, la prostitució forçada, l'esclavitud.
- Principi 15 – el dret a buscar seguretat en altra part del país, a abandonar el país, a sol·licitar asil en altre país i a rebre protecció contra el retorn forçat.
- Principi 28 – el dret a l'establiment de les condicions necessàries per a la tornada voluntària.

En la Declaració de Khartum sobre els Desplaçats Interns (2003), el govern de Sudan afirmava estar disposat a protegir a la població de Darfur. No obstant això, fins a ara, els seus actes demostren tolo el contrari.

Relativament a la protecció dels desplaçats interns es destaca també la Convenció de la Unió Africana dels desplaçats interns a Àfrica (2009), la Resolució No. 63/148 (2009), la Resolució No. 61/137 i la Resolució No. 53/125 totes del ACNUR.

Tots aquests instruments internacionals sobre refugiats i desplaçats interns deuen ser aplicats alhora que es reconeixen i apliquen les normes internacionals dels drets humans. Al final, ells són la base legal per a la protecció dels drets de les dones refugiades. La Declaració Universal dels Drets Humans (1948), el Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics (1966), el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966), la Declaració sobre la protecció de totes les persones contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants (1975), la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (1978) i la Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona (1993) reconeixen els drets humans universals, inalienables i irrenunciables que totes les dones han de gaudir.

Sudan és Estat Part en el Pacte dels Drets Civils i Polítics (PIDCP) i en la Carta Africana dels Drets Humans i dels Pobles (1981). Per exemple, l'article 12.1 de la Carta estableix tota persona tindrà *“dret a circular lliurement i a escollir la seva residència en l'interior d'un Estat sempre que això sigui conforme amb l'establert per la llei”*. L'art. 3 del mateix diploma disposa que *“tots els individus seran iguals davant la ley i tindran dret a igual protecció de la llei”*. Encara que els intrumentos internacionals i regionals de protecció dels drets de les dones els assegurin protecció contra la discriminació basada en el gènere i la violència, el fet és que les lleis internes sudanesas no ho fan. El govern sudanés segueix sense adoptar mecanismes de protecció específics dels drets de les dones i no els garanteix cap seguretat. Segueix patrocinant els actes genocides i de

“neteja ètnica” dels Janjawid. És de posar en relleu que Sudan és un dels pocs països no signataris de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona.

En la secció que se segueix analitzarem la situació de les dones en els assentaments per a refugiats i desplaçats interns i veurem com tals actes gaudeixen total impunitat.

C) La vida de les dones darfurianes en els campaments de refugiats i desplaçats interns

Abans de centrar-nos en el tema d'aquesta secció creiem important clarificar el concepte de violència contra la dona, definit en l'art. 1 de la Declaració de les Nacions Unides sobre la Violència contra la Dona: *“per violència contra la dona s'entén tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com resultat un dany o sofriment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produïxen en la vida pública com en la vida privada”*.

Com veurem de seguida, les dones darfurianes sofriren tots aquests actes: violència física, sexual i sociològica perpetrada per grups de rebels i tolerada pel govern de Sudan. Aquesta violència és una forma de discriminació basa en el sexe i és exercida contra les dones en particular pel simple fet que són dones. En situacions de conflicte armat elles solen ser més vulnerables que els homes i per això, víctimes de majors actes d'aquest tipus. A més, en Darfur elles són també utilitzades com armes de guerra.

D'acord amb *Integrated Regional Information Network* (IRIN), l'agència de notícies sobre assumptes humanitaris de l'ONU, al desembre de 2003 dels 135.000 refugiats a Txad, el 40% eren nens i al voltant del 75% eren dones. La situació no era diferent en els assentaments per a desplaçats interns en Darfur. A causa del conflicte moltes dones van haver de fugir de les seves llars a la recerca d'un refugi i protecció. No obstant això, aquests locals són tot menys segurs. La major part de la població viu en camps, uns altres han fugit per als boscos o es van refugiar en les ciutats. Alguns dels camps per a desplaçats interns més poblats de Darfur són els de Yereida (120.000 residents), Kalma (90.000) i Abu Shouk (més de 50.000). En 2008, havia a Txad 12 camps per a refugiats i en Darfur 65 per a desplaçats interns. Les entrades i sortides dels camps per a desplaçats interns estan controlades per les Forces Armades Sudaneses (AI,

2008: 6). Els llocs de control són una violació del dret a la llibertat de circulació de les persones.

La violència sexual i de gènere prolifera en els campaments per a refugiats i desplaçats interns. Per a les dones i nenes desplaçades en Darfur el major perill sorgeix quan surten dels camps per a recollir llenya, buscar aigua o per a anar al mercat. Solen fer-lo a la nit per a evitar la calor, en petits grups, allunyant-se dels camps. Els homes no ho fan, perquè a més de que segons la societat patriarcal sudanesa, no és la seva tasca, temen la violència dels Janjawid. Les atrocitats comeses solen incloure actes de tortura, agressions físiques i verbals, mutilacions, humiliacions, segrestos, esclavitud sexual i violacions. La dimensió racial està present en aquests atacs. Moltes dones pertanyen en la seva majoria a tribus d'ètnia no àrab com els Fur, Zaghwa, Masalati, Berti, Tunjur. En els assentaments per a refugiats en el país d'acollida, Txad, també hi ha relats de dones que reporten actes de violacions. El seu informe de 2005 *Sexual Violence and its Consequences among Displaced Persons in Darfur and Chad*, una dona reporta a Human Rights Watch els abusos que les dones sudaneses són el blanc en els camps per a refugiats a Txad i detingudes per les autoritats del país mentre recollien llenya fora dels campaments: *"We were locked in a small cell, all of us, with five men from Chad. We were hurt every day. Sometimes they forced us, one night five times. Our families had to pay Money to get us out"* (2005:8). Però la situació de les desplaçades internes en Darfur és encara més precària.

Encara que primer la AMIS (2004) i després la UNAWID (2008) s'hagin encarregat de vigilar les zones on les dones normalment van a recollir llenya, la veritat és que a causa de la falta de personal la seva actuació ha estat bastant limitada. Les patrulles "de llenya" no eren suficients i no cobrien tots els camps. Segons el testimoni de "Fatima": *"les dones temen sortir a recollir llenya, temen als janjawid i a uns altres. En el passat la UA solia protegir-les, però durant l'últim any ja no ho han fet"* (AI, 2008: 11).

Són molts els informes d'ONG que reporten testimoniatges de dones que han estat víctimes de violació en la seva majoria pels Janjawid, però també per membres de les Forces Armades Sudaneses, la policia o altres grups rebels armats. Molts parlen que també dintre dels camps les dones no estan fora de perill i són també víctimes de violació pels homes desplaçats que viuen aquí. Tots els actes referits són utilitzats com arma de genocidi i de neteja ètnica.

“Les dones sempre han estat la font de la nostra cultura, dipositàries de la història, de la poesia, la tradició narrativa. És per això que la cultura fur segueix viva en els camps” (AI, 2008: 9). En la societat en la qual viuen, les dones sudanesas són les guardianes de la cultura i tradició alhora que contribuïxen amb la seva labor per al desenvolupament econòmic de la regió. Aquest és un dels motius pels quals són utilitzades com arma de guerra. Un exemple que la violació és utilitzada com arma de guerra ha estat documentat per l'ONU quan en un atac al poble de Tawaila el 27 de febrer de 2004, els Janjawid van violar més de 100 dones i nenes humiliant-les davant de tota la comunitat (Jibril, 2005:2). La violació és utilitzada com arma de guerra també amb l'objectiu que els seus fills no pertanyin a ètniques africanes i, allora, perquè no puguin casar-se i constituir família.

Les violacions deixen cicatrius irreparables marcades en els cossos i en les vides de dones i els efectes són demoledors. Els atacs no són actes aïllats però tenen objectius bé definits. Moltes vegades les violacions són portades a terme davant de tota la població i de les seves famílies. En una societat patriarcal com és la societat sudanesa, temes com sexe i violència sexual són àdhuc tabús. Les dones violades són moltes vegades rebutjades per les seves famílies i les seves possibilitats de casar-se disminueixen bastant. Així, a nivell social la seva situació empitjora molt. A més, en el cas que tinguin fills fruit de les violacions la seva situació es complica. Es decideixen de tenir-los i cuidar-los mai els estimaran i, el que sol passar és que hi ha casos que els abandonen o cometen infanticidios. Quan d'un acte de violació resulta l'embaràs de la dona, el nen és considerat fill “d'enemic”, un “nen janjawid” que no va a ser acceptat en la comunitat. *“Les noies declaren que un bebé nascut com resultat d'una violació és considerat com “un bebé àrab”. (...): «cuidem d'ells, però no entren en els nostres cors (m abe houshou al gelib)»* (UNFPA & UNICEF, n.d.: 34).

Aquesta victimització secundària per part de la comunitat i de les seves famílies els causa un profund sentiment de vergonya i malestar. Són considerades la deshonra de les seves famílies. Una habitante de etnia Fur de Mukjar, en Darfur, va reportar a AI (2004: 10) el dia quan *va ser violada per sis homes davant de la seva casa i en presència de la seva mare. Després van lligar al seu germà i ho van llançar al foc.* Altra dona refugiada a Txad va explicar a AI: *“en la nostra cultura (la violació) constituïx un motiu de vergonya. Les dones ho duen ocult en el seu interior perquè els homes no ho sàpiguen”*. A causa de això, i a la importància que es dóna a les qüestions d'honor, es queden també més susceptibles a la possibilitat que es donin matrimonis

prematur i forçats. Els homes de la família es casen amb elles de manera a “protegir el seu honor”. Una mare d'una noia de setze anys que havia estat violada i després obligada a casar-se amb el seu cosí li va descriure a Human Rights Watch (2005: 10) les conseqüències d'aquest acte: *“My daughter screams at night. She is not happy as she used to be before, she cannot seat in one plau; she is “mashautana” (possessed). She is always worried and in continuous movement, I never talk to her about what happened, although she knows that I know what happened to her. Of course she does: I cleaned her wounds after her return every day, but still, talking about it is very difficult. Her father became very hill since that estafi. Henever goes out with the rest of the men and he does nothing but staying inside the room. I feel very bad about the whole situation but there is nothing we ca do, God only ca help us. Now my daughter is married to her cousin, but where is he? He does ot communicate with her or with us”*.

Hi ha també relats d'actes de tortura i homicidis. Els actes de tortura estan explícitament prohibits en la Declaració sobre la protecció de totes les persones contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants. No obstant això, moltes dones són colpejades o mortes quan intenten resistir a ser violades. Un home d'ètnia Zaghawa de Miski, districte de Kutum, va contar a AI el que va passar a l'agost de 2003: *“a les set del matí, els janjawid van rodejar el nostre poble. Escoltem unes metralladores, i la majoria de la gent va tirar a córrer; a algunes persones les van matar mentre intentaven fugir. La meva germana M., de 42 anys, va ser capturada pels militars i els janjawid. Van intentar ficar-se al llit amb ella, però es va resistir. Jo estava present i l'escoltava dir: «No ho faré encara que em mateu», i tot seguit la van matar”* (AI, 2004: 11).

Hi ha casos que se segresten a les dones i les duen a campaments militars o altres amagatalls on són mantingudes com esclaves sexuals i obligades a fer menjar i altres tasques domèstiques. Aquí també es practiquen actes indescriptibles de tortura i humiliació. En el mateix informe de AI (2004: 12) una camperola de 46 anys de Um Baru, districte de Kutum, reporta el que ha passat en una ocasió: *“A K.M., de 12 anys, la van atrapar fora. Els janjawid havien matat al seu pare en Um Baru; la resta de la seva família havia fugit i a ella la van capturar els janjawid, que anaven a cavall. Més de sis persones la van utilitzar com esposa; va romandre amb els janjawid durant més de 10 dies. K., altra dona casada, de 18 anys, va fugir, però va ser capturada pels janjawid/, que es van ficar amb ella a l'aire lliure; tots van jeure amb ella. Encara*

segueix amb ells. A., que és mestra, em va dir que li havien trencat una cama després de violar-la”.

Les conseqüències a nivell psicològic i físic són aterridores. Hi ha casos en els quals la violència és de tal ordre que afecten la possibilitat d'aquestes dones puguin a ser mares. La seva salut aquesta amenaçada per una sèrie de danys com a conseqüència de les violacions i de les condicions de vida en els assentaments: hemorràgies, avortaments espontanis, infeccions com el HIV, la desnutrició. Moltes es queden amb traumes per a tota la vida. El sentiment de por, el recel a sortir per a anar al mercat, a buscar aigua o a recollir llenya les sorprèn i tenen malsons constants.

Els actes de violació i agressió són moltes vegades acompanyats d'insults racials. Els perpetradores solen anomenar-les de “esclaves”, “negres brutes”, “Torabora” (“rebel”) i altres injúries. En el seu informe de 2008 *Five Years On. No justice for Sexual Violence in Darfur*, HRW reporta el testimoni d'una dona de vint anys del camp per a desplaçats interns Fataborno, en el nord de Darfur: *“We were with a group of people about one kilometer from the camp when we saw some armed Arab men and started to run away. One man came to me and asked where I lived. He had a weapon. When I told him where I live, he swore at me and called me a Torabor. He threw me on the ground and kicked me and beat me, then twisted my taub (traditional wrap) around my neck. He wore clothes and looked me Arab”.*

Una dona d'ètnia Fur li va contar a HRW (2005:5) l'episodi en el qual en l'atac al seu poble³, prop de la ciutat de Kass, tres homes la insultaven mentre la violaven: *“You Fur women of 111 (referring to the pattern of scarification popular among Fur women: three parallel line son the upper cheeks) are needed. For each “1” on your face you have a job. The first ‘1 is to take Kisra (a Sudanese staple food) for (Sudan president) Omar El Bashir, the second ‘1 is to be the slave of el Bashir, the third ‘1 is to do whatever el Bashir wants from you”* (HRW, abril 2005)

Per a empitjorar, les dones desplaçades internament en Darfur no gaudeixen de la mateixa protecció que les dones refugiades, una vegada que estan sota “la protecció” del seu govern. El Codi Penal Sudanés de 1991 que es basa en la *Shari'a* - llei islàmica – no ofereix protecció a les dones desplaçades internes en Darfur. L'art. 149 defineix violació com una relació sexual entre un home i una dona no casats, sense consentiment. A més, la dona ha de presentar testimonis barons que comprovin que va anar sense

---

³ Frequentment els actes de violació són també comesos als pobles.

consentiment. Tal i com hem fet referència, Sudan no és país signatari de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona, el que torna difícil qualsevol intent de reforma de les lleis discriminatòries.

Tali i com hem vist, els desplaçats que no han creuat la frontera estan sota la protecció dels seus governs. Doncs bé, a més que en Darfur, el govern sudanès és ell mateix el qual més incentiva a la pràctica de tals crims, l'ordenament jurídic tampoc ofereix la protecció deguda a aquestes dones. Degut al fet que Sudan no és Estat part en la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona, no està obligat a incorporar en la seva legislació els estàndards imposats internacionalment.

Els Janjawid segueixen sent els majors perpetradores de crims per a la pràctica dels quals gaudeixen de total impunitat. Els desplaçats interns no confien en l'actuació policia ni en les Forces Armades Sudaneses i consideren que “aquestes forces es mostren antagòniques en lloc de protegir-los” (AI, 2008: 11).

En la gran majoria de les ocasions, les dones no solen denunciar aquests crims. O bé perquè no confien que les autoritats policials acceptin les seves denúncies i les investiguin, o perquè temen les represàlies, o per vergonya i recel de ser rebutjades per la comunitat i per les seves famílies. Avui dia quan necessiten de cures mèdiques van a les clíniques de les ONG. Ja no és necessari omplir el Formulari 8 a través de la qual cosa aconseguen el dret a rebre cures mèdiques i es denunciava la violació (AI, 2008: 11).

Degut al fet que tals crims no són denunciats, és difícil fer una estimativa de quantes dones han estat el blanc de tals atrocitats. Però, com hem vist, són molts els testimoniatges donats, sobretot a les ONG en el terreny, que comprovin que la violència contra la dona és generalitzada.

Les violacions a les dones en la regió de Darfur han estat sistemàtiques des de l'esclat del conflicte en 2003. En el *World Report* de 2010, HRW segueix sostenint el problema de la violència sexual en els camps per a refugiats i desplaçats interns alhora que denuncia la impunitat amb que aquests casos són tractats. Encara que la gran majoria dels casos que reportem hagin ocorregut entre 2003 i 2005, la veritat és que segueixen ocorrent. A més, creiem que és important no oblidar que les conseqüències de tals actes es faran notar també a llarg termini. En aquest moment les dones refugiades i desplaçades de Sudan segueixen transportant la ira de les violacions de les quals han estat objecte. Els seus fills, nascuts de les violacions, faran part d'una generació que és fruit de l'odi i de la venjança. Creiem important no oblidar-les. Alhora que és important

reconèixer que han estat i segueixen sent víctimes, s'ha de jutjar a aquelles que han comès aquests crims. Solament així es pot pensar que un dia aquestes dones podran lluitar pel respecte per la seva dignitat i pels seus drets humans fonamentals.

D) Iniciatives de les dones

Les dones víctimes del conflicte abandonen els seus pobles a la recerca d'una llar on es puguin quedar en seguretat. No obstant això, com hem reportat la discriminació i la violència basades en el gènere les segueixen perseguint aquí, on se suposava estarien protegides. En aquestes llars en les quals es busquen una nova vida, la seva força i iniciativa es fan notar. Per a millor concretitzar la seva labor, necessiten de l'ajuda i orientació de les organitzacions internacionals en el terreny. Parlar d'empoderament i d'iniciatives de les dones darfurianes en els campaments per a desplaçats interns i refugiats no és tasca fàcil. L'escassetat d'informació ens pot dur a pensar que a més de la victimització no tenen la possibilitat d'organitzar-se de manera que aconseguixi combatre la violència de gènere i de lluitar pel respecte pels seus drets fonamentals. No obstant això, malgrat les dificultats, es poden trobar alguns intents de fer escoltar les seves veus.

La població de desplaçats interns i de refugiats és, com ja vam tenir ocasió de referir, majoritàriament constituïda per nens i dones. Hi ha casos que les dones van perdre als seus marits o altres familiars i s'han quedat soles amb la tasca de cuidar elles mateixes de les seves famílies. Així, encara que els càrrecs d'autoritats pertanyin siguin exercits per homes, hi ha moltes famílies encapçalades per dones. La majoria dels camps tenen un govern intern on les dones no ocupen càrrecs superiors. No obstant això, en alguns hi ha una adreça paral·lela composta per dones. A causa del conflicte moltes dones es van quedar sense treball. Abans treballaven en l'agricultura, cuidaven dels animals i feien artesanía. En els assentaments la seva principal font d'ingressos prové de la venda de llenya i d'alguns treballs d'artesanía. D'aquesta manera, són elles que sustenten econòmicament les seves famílies.

En un article en la *Revista Migraciones Forzadas*, Lowry⁴ (2007: 27) parla de la importància dels centres per a dones en Darfur. En aquests centres se'ls oferix suport emocional a les dones que han estat víctimes d'agressions i violacions. Són espais on

---

⁴ Coordinadora Superior en Violència per Motius de Gènere del Comitè Internacional de Rescat (CIR).

poden parlar sense tabús d'allò que els ha succeït, sense vergonya i sense por de l'ostracisme. Aquí també els oferixen una sèrie d'activitats com classes d'alfabetització, activitats culturals (dansa per exemple), sessions d'informació sobre temes directament relacionats amb les dones com la salut reproductiva, drets i de gestió de camps de desplaçats. A més, el que considerem molt important, és la participació de les dones desplaçades amb qui es comparteixen la “titularitat i la responsabilitat” dels centres. Segons Lowry (2007: 27), “els centres de les dones orientats a les supervivents es converteixen en espais d'empoderament. De fet, és fàcil percebre que en aquestes llars no és fàcil organitzar-se i constituir associacions de protecció i assessorament per a les dones. Per això, és fonamental l'ajuda de les organitzacions internacionals.

En Sudan existeixen moltes organitzacions de dones en la seva majoria situades en Kartum. Moltes dones sudaneses manifesten la seva preocupació per la situació de les dones desplaçades i per les violacions dels drets humans de les dones en general. Per exemple, al març de 2008 un grup de sis dones sudaneses han participat en el 7° període de sessions del Consell de Drets Humans en Ginebra i han manifestat la seva preocupació amb “el desplaçament massiu de persones i el sofriment de dones i nens”; els actes de violència perpetrats contra les dones, “en particular la violència sexual” i el seu impacte negatiu; la violació dels DESC de les dones; la falta de la “veu forta d'una dona en les negociacions de pau para Darfur”. També han denunciat que les lleis vigents “atempten contra els drets de les dones” i que és necessari imposar mesures contra la impunitat. Han instat a una “implementació efectiva” dels diversos instruments internacionals de protecció dels drets de les dones i a la necessitat d'una reforma de les lleis discriminatòries en vigor a Sudan.⁵

En 2006, el Centre per al Empoderament de les Dones Salmmah⁶ es va unir a altres organitzacions de dones sudaneses per a sol·licitar a l'ONU que pressionés el govern de Sudan a reformar la llei (Hashim, 2007: 44). No obstant això, tal com hem vist la reforma àdhuc no ha estat implementada. Hashim⁷, reconeix que “cal prendre mesures per a facilitar el treball de les organitzacions de dones, de manera que puguin oferir serveis humanitaris a les supervivents de la violència sexual i per motius de

---

⁵ Vegi's: http://www.peacewomen.org/assets/file/Initiatives/sudan_women_march08.pdf

⁶ Organització establerta en 1997 per un grup de dones especialistes en temes de gènere. Ha estat la primera organització creada per a tractar específicament de temes relacionats amb les dones des d'una perspectiva de gènere.

⁷ Directora del Centro Salmmah.

gènere en Darfur” (2007: 44). El seu testimoniatge demostra les dificultats que són posades a aquestes organitzacions per a ajudar a les dones desplaçades de Darfur.

No obstant això, dels camps on viuen les dones arriben també notícies de la seva iniciativa. Des de Farchana, camp de refugiats a Txad, arriba el “*Manifest Farchana*” emès per un grup de dones darfurianes en el qual reivindiquen més llibertat per a les dones. El grup ho va presentar als experts de l'associació Physicians for Human Rights (FHR) que va visitar el camp al novembre de 2008. Moltes d'aquestes dones havien estat víctimes de violacions en Darfur i a Txad. El 5 de juny de 2008, vuit dones són violades i humiliades públicament en el camp. Després d'aquest esdeveniment, un grup de dones va decidir escriure el document, donant veu al sofriment de totes les víctimes de violència.⁸

Manifest Farchana

“Nosotras, las mujeres del campo de Farchana, tenemos muchas preocupaciones y problemas por la falta de libertad y tener la oportunidad de hablar de la libertad y tener la oportunidad de hablar sobre libertad.

Podemos adjudicar estos problemas a una cierta cantidad de puntos, que incluyen los siguientes:

- 1. Falta de oportunidades para la libertad de expresión, y que nadie escucha lo que dicen las mujeres.*
- 2. Falta de libertad para trabajar o comprometerse en las actividades de la vida. Si una mujer está trabajandi en determinadas ocupaciones, se deja sólo a la mujer la responsabilidad en todos los casos, tales como: enfermedad, tareas del hogar y la responsabilidad de los niños. Mientras que un hombre hace lo que quiere con el dinero, se deja la responsabilidad a la mujer.*
- 3. Falta de igualdad de las mujeres. Un hombre, si tiene esa noción, puede tener una esposa, o dos o tres esposas.*
- 4. Falta de libertad para las mujeres aún con respecto a su propiedad privada; por ejemplo, dinero, oro, las ollas y sartenes de la cocina y el ganado.*
- 5. Las mujeres no tiene permiso para contactar con gente fuera de la comunidad. Por ejemplo: visitar vecinos, familia y amigos. Y las mujeres no tienen permiso*

---

⁸ Original del documente en àrab traduït a l'anglès: <http://www.savedarfur.org/pages/the-farchana-manifesto>

- (ilegible) para viajar lejos; y si él si lo permite, no le da dinero y le dice: “Este viaje va por tu cuenta”.*
6. *Falta de aceptación de educación superior y universidades que permitan superarse a las mujeres.*
  7. *No se fomenta a las niñas en las escuelas y se deja la responsabilidad a las madres.*
  8. *Los padres no asumen responsabilidades por las niñas. Si algo sucede, la madre es acusada, y le hacen escuchar palabras duras por parte de la familia, y a veces ocurren divorcios.*
  9. *Las tareas del exterior, tales como: (ilegible) provisiones, construcción y alimentación del ganado – esto es, todas las exigencias físicas – son responsabilidad de la mujer.*
  10. *No se demuestra confianza en las mujeres, como cuando se deja la casa sin el conocimiento del hombre, y él le dice: “Saliste fuera para cometer adulterio”.*
  11. *No se valora la vida de la mujer. Ellos sólo valoran en la cama. Les gusta que haya un montón de nacimientos, pero no es gusta criar hijos y niños.*
  12. *El casamiento temprano para las niñas y el casamiento forzoso sin consentimiento.*
  13. *En el caso de reuniones, las mujeres no tienen libertad de hablar a las organizaciones; solo lo que dicen los hombres es escuchado.*
  14. *Las mujeres no saben cómo presentar sus quejas – el lugar y la organización que se ocupan de ellas.*

*Gracias. Esperamos alcanzar de libertad de las mujeres en todo el mundo”.*⁹

De la lectura d'aquest document es veu l'intent d'aquestes dones de dur les seves veus més enllà. Aquí denuncien la violació constant de la seva llibertat. Es denota la seva resistència cap el règim patriarcal de les seves comunitats i es denuncien violacions dels seus drets com: la llibertat d'expressió, el dret al treball, la igualtat amb els homes, el dret a l'educació, la poligàmia o els casaments forçosos.

---

⁹ La traducció al castellà és del Comitè Basc del ACNUR. Es pot consultar en: <http://www.darfurvisible.org/situacion/articulo.php?id=situacion&uuid=32>.

Conclusió

En les línies que componen aquest treball hem analitzat la situació de les dones refugiades i desplaçades internes de Darfur. Encara que es digui que el conflicte ha acabat, la veritat és que les marques deixades per ell romanen en els cossos i en les vides d'aquestes dones. La crisi humanitària dels refugiats i desplaçats darfurianos influenciarà també la vida de les generacions esdevenidores. Molts han nascut en els camps i no se saben encara les conseqüències que això pot tenir. *“Mirin els camps: no hi ha seguretat i no hi ha escoles secundàries. Aquesta generació serà la generació marcada per la ira, nens i nenes”* - activista masalit – (AI, 2008).

Hi ha els quals pensen en tornar a les seves llars després del referèndum marcat per a gener de 2011. Però, per a que la tornada sigui possible és necessari que els sigui proporcionada una força de seguretat internacional capaç de garantir la seva seguretat. No obstant això, la majoria dels desplaçats interns i refugiats no creu que això sigui possible. Fins que estiguin segurs que el retorn a les seves llars els va a permetrà viure en pau, que les dones van a poder gaudir dels seus drets i llibertats fonamentals sense qualsevol tipus d'amenaça, la crisi humanitària en Darfur no acabarà. Hem vist que les dones desplaçats són víctimes constants del conflicte. Els seus drets i llibertats són violats cada dia.

A causa de les condicions en les quals viuen es torna difícil organitzar-se per a reivindicar els seus drets. Sofriuen actes de violació i agressions indescriptibles i, els perpetradores segueixen impunes. En el *“Manifest Farchana”* ja es pot anticipar, creiem, la lluita de les dones refugiades i desplaçades internes de Darfur. És fàcil comprendre que aquí, on han buscat les seves llars, les condicions no siguin fàcils perquè puguin crear organitzacions de defensa dels seus drets, de suport psicològic i jurídic per a les dones víctimes de violència i de discriminació basada en el gènere, de reivindicació pels seus drets econòmics, socials i culturals, la seva participació política i en els processos de pau. Encara que a Sudan existeixen associacions de dones, en els camps la mobilització per a la seva empoderament es queda difícil.

Per desgracia, les dones desplaçats están sota “la protecció” del govern sudanés, que no els garanteix cap seguretat. En la nostra opinió, és fonamental que el govern garanteixi el respecte pels drets de les dones. És necessària una reforma de les lleis discriminatòries i cal que s'investiguin els casos i s'enjudiciïn als perpetradores. El reporti i la denúncia dels casos que hem analitzat són importants, però cal que s'acabi

amb la impunitat. Si bé que en 2005 el govern de Sudan hagi establert la Unitat de Violència contra la Dona adscrita al Ministeri de la Justícia, el fet és que “ha suprimit el debat polític i ha restringit la possibilitat que recaptem i publiquem informació sobre les violacions, els raptos i altres abusos als drets de la dona” (Hashim, 2007: 44).

També creiem de summa importància la creació de més centres de suport a les dones. Centres capaços de formar-les i preparar-les per al futur, sigui aquí en els assentaments, sigui en el retorn a les seves llars. La crisi dels refugiats i desplaçats està lluny d'acabar. Serà un procés lent. Però és important que les dones comencin una mobilització més forta i organitzada pels seus drets. Perquè tal sigui possible el govern ha de donar-los llibertat i suport al revés de incentivar la violència.

A més, cal que es fomenti més la inclusió en els cursos universitaris de signatures en les quals es debatin temes de gènere. L'única Universitat que ho oferix és la Universitat Ahfad para Dones (AUW) on en 1986 s'ha creat en Institut d'Estudis sobre Dones, Gènere i Desenvolupament (IWGDS).

Les dones desplaçades internes i refugiades de Darfur viuen oblidades en els assentaments per a desplaçats en Darfur i per a refugiats a Txad. Urge que en la cerca per justícia i pel respecte pels seus drets, trobin també la seva llar en la societat i en el món.

Bibliografía

Llibres i Articles

- Blum, C. P. & Kelly, N. (1999). The protection of women refugees. En Kelly D. Askin y Dorean M. Coening (ed.), *Women and International Human Rights Law* (Vol. 3, pp. 197-239). Nueva York: Brill.
- Jibril, A. (2005). Gender Justice: Challenges and Prospects in Darfur. *African Women for Peace, Advocacy Magazine Special Edition Gender Justice in post conflict countries in east, central and southern Africa*, 23-26.
- Lowry, C. (2007). Los Centros de Mujeres: espacios de empoderamiento en Darfur. *Revista Migraciones Forzadas*, N°27, 43.
- Hashim, F. A. (2007). Las mujeres sudanesas toman medidas contra la violencia sexual. *Revista Migraciones Forzadas*, N°27, 44.

Informes

- *Five Years On. No justice for Sexual Violence in Darfur*. Human Rights Watch (HRW), 2008.
- *Sexual Violence and its Consequences among Displaced Persons in Darfur and Chad*. Human Rights Watch (HRW), 2005.
- *Sudan, Darfur: rape as a weapon of war: sexual violence and its consequences*. Amnistía Internacional (AI), 2004.
- *Sudán. La población desplazada de Darfur. Una generación marcada por la ira*. Amnistía Internacional (AI), 2008.
- *Tendencias Globales 2009. Refugiados, solicitantes de asilo, retornados, desplazados internos y personas apátridas*, ACNUR, 2009.
- *The Effects of Conflict in Health and Well-being of Women and Girls in Darfur*, UNFPA & UNICEF, n.d.
- *World Report 2010*. Human Rights Watch (HRW), 2010.

Altres documents

- Convención de Ginebra sobre el Estatuto de los Refugiados. Resolución 429 (V) de la Asamblea General de la ONU, 14 de diciembre de 1951.
- Convención por la que se regulan los Aspectos Específicos de los Problemas de los Refugiados en África de 1969.

- Convención de la Unión Africana de los desplazados internos en África (2009)
- Carta Africana de los Derechos Humanos y de los Pueblos (1981).
- Declaración sobre la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer, Resolución 2263 (XXII) de la Asamblea General de la ONU, 7 de noviembre de 1967.
- Declaración sobre la Eliminación de la Violencia Contra la Mujer , Resolución 48/104 de la Asamblea General de la ONU, 20 de diciembre de 1993.
- *Directrices sobre Protección Internacional: La persecución por motivos de género en el contexto del Artículo 1º 82) de la Convención de 1951 sobre el Estatuto de los Refugiados, y/o su Protocolo de 1967.* ACNUR, 2002.
- *Guía para la Protección de Mujeres Refugiadas.* ACNUR, 1991.
- *Manual del ACNUR para la Protección de Mujeres y Niñas.* ACNUR 2008.
- *Nota sobre Ciertos Aspectos de la Violencia Sexual contra las Mujeres Refugiadas.* ACNUR 1993.
- Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos (PIDCP), Resolución 2200 A (XXI) de la Asamblea General de la ONU, 16 de diciembre de 1966
- Principios Rectores de los Desplazamientos Internos, 11 febrero 1998.
- Resolución 1769/2007, del Consejo de Seguridad de la ONU, 1 de Agosto de 2007.
- *Violencia Sexual y por motivos de género en contra de personas refugiadas, retornadas y desplazadas internas - Guía para la Prevención y Respuesta.* ACNUR, 2003.

Web

- ACNUR <http://www.acnur.org/t3/>
- Ahfah University for Women <http://www.ahfad.org/index.html>
- BBC http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/country_profiles/827425.stm
- Genocide Intervention Network <http://www.genocideintervention.net/>
- Darfur Visible <http://www.darfurvisible.org/index.php>
- International Rescue Committee <http://www.theirc.org/>
- Institute of Women, Gender and Development Studies (IWGDS)
http://www.ahfad.org/institute_of_women_unit.html
- IRIN (Integrated Regional Information Network) <http://www.irinnews.org/>

- Observatori Solidaritat <http://www.observatori.org/pais.php?id=76&lng=cas>
- Physicians for Human Rights (PHR) <http://darfuriwomen.phrblog.org/>
- Refugees International <http://www.refugeesinternational.org/>
- Salmah women resource centre <http://www.motive-sd.org/salmah.html>
- Save Darfur <http://www.savedarfur.org/>
- UNAMID <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unamid/>
- Women's Refugee Commission <http://womensrefugeecommission.org/>